

” Nekem valaki diktál ”

Beszélgetés Tóth Erzsébettel

Fotó: vadóc Dávid

Költészet napja közeledtével Tóth Erzsébet József Attila- és Babérkoszorú-díjas költőnél kopogtattunk. A közéleti kérdésekről is markánsan gondolkodó alkotót ezúttal elsősorban a versekről: olvasmányélményeiről, mestereiről, lírikusi pályájának meghatározó történéseiről, valamint műhelyitkairól Zsille Gábor kérdezte.

– *Érettségi után közgazdaságtant tanultál. Mikor és hogyan jelent meg az életedben a vers? E kérdés persze máris kétfelé ágazik: mikor lépett be az életedbe a versolvasás, illetve a versírás?*

– A Közgázról ma már csak az jut eszembe, hogy Berend T. Iván az egyik vizsga során keményen rám szólt: „Jöjjön vissza egy hét múlva, ha már volt ideje belenézni a könyvbe!” Nem volt rossz élmény az egyetem, de egyszer évet kellett ismételnem. A kiesett időben a Telefongyárban dolgoztam, tanultam az életet, és ez rám is fért. A Teleki Blanka Leánygimnáziumban érettségiztem, ott egy árva fiú nem volt. Sőt iskolaköpenyt kellett viselnünk, mint a lányoknak az *Abigél*ben. Még a szoknyánk hosszát is előírták. Azért nem voltunk olyan ártatlanok, folyton a fiúkon járt az eszünk, és a villamoson nézhettük is őket.

Szüleimnek köszönhetem az egyetemet: „Mindegy, hová mész, de egyetemet végezni muszáj” – ez volt a diktátum. Ők mindketten felnőtt korukban végezték el esti tagozaton a középiskolát, közben dolgoztak persze, és neveltek

engem és a húgomat. Nagyszüleim földművesek voltak; kezdetben uradalmi cselédek, később a földosztáskor kaptak földet, onnantól érezhették embernek magukat. Náluk könyv csak egy *Biblia* volt, s hozzá a kalendáriumok. Nagymám olvasni sem tudott. Innen jött talán szüleim kitörési kísérlete: Pestre menni, tanulni, taníttatni a gyerekeket. Ezt ma már megköszönöm nekik, bár megtapasztaltam, hogy a tudás nem minden: „Nagy tudományú, buta ember” – e szavakkal jellemzi Szilágyi István az egyik hőst.

– *Származásod nem volt kimondottan előny az értelmiségi létformához...*

– Innen szép győzni, mondhatom, de akkor rengeteg embernek valódi fölemelkedést jelentett 1945. Nem születtem könyvtárba, helyette nagyon sok szeretetet kaptam, és a Népszabadságot, a Nők Lapját, a Film Színház Muzsika hetilapot. Tizenévesek voltunk, anyánk többek között ezekről gondoskodott. A Nők Lapjában és a Népszabadságban mindig voltak versek is. Hétvégén a Népszavában és a Magyar Nemzet-

ben is. Ezt csak később tudtam meg, amikor hajnaltájt hazafelé ténferegtünk, és a Blaha Lujza téri aluljáró újságosánál mi akartuk elsőként látni, ha megjelent egy-egy versünk. Fiala költőnek képzeltük magunkat ugyanis.

Emlékszem, nem sokkal az érettségi vizsgánk előtt dolgozatírás céljából választanunk kellett három kortárs költő: Juhász Ferenc, Nagy László és Váci Mihály közül, és én Vácit választottam. Nem tudom, ma el merném-e olvasni, ha megjelenne. Nem Váci, hanem magam miatt aggódnék. Ez a kortárs irodalmi élményem azért is érdekes, mert az iskolai oktatás során Petőfit, Adyt, József Attilát ismertették meg velünk (módjával), de valószínűleg a tanórák után, egy Nők Lapját lapozgatva került először a szemem elé Pilinszky, Csoóri Sándor, Váci Mihály egy-egy verse. Váci apám nagy kedvence volt. Ez nagyon különös, mert rajta kívül azóta sem ismertem olyan embert, akinek iskola után olyan sokat jelentett a költészet. Kívülről tudta a *Toldi* első énekét és más verseket is. Az átlagos helyzet manapság is az, hogy az iskola elvégzése után a vers feledésbe merül. A szépirodalom csak azoknak mindennapi kenyerük, akik verset írnak, vagy irodalommal foglalkoznak. Sajnos. Pedig az emberek mindennapi szükségletük a vers, bár nem tudnak róla – mert annyira anyagiás, kemény világban élünk. Úgy kellene a vers, mint az esti ima a hívőknek, de akár délután is, ha nagyon elfáradunk.

– *Mikor tudatosult benned, hogy sorsod lesz a költészet?*

– Nem tudom pontosan megmondani. Valószínűleg húszéves korom után. Klári húgom a bölcsészkaron tanult tovább, és én, mivel úgy látszik, még barátkozni is lusta voltam, elfogadtam magamnak az ő barátait és barátnőit. Klári ezt soha nem vetette a szememre. Valahol megismerkedett Nagy Gáspárral, aki egy darabig udvarolt neki, egy másik költő, Pintér Lajos pedig az évfolyamtársa volt. Én általában jobban éreztem magam a bölcsészek között. Már

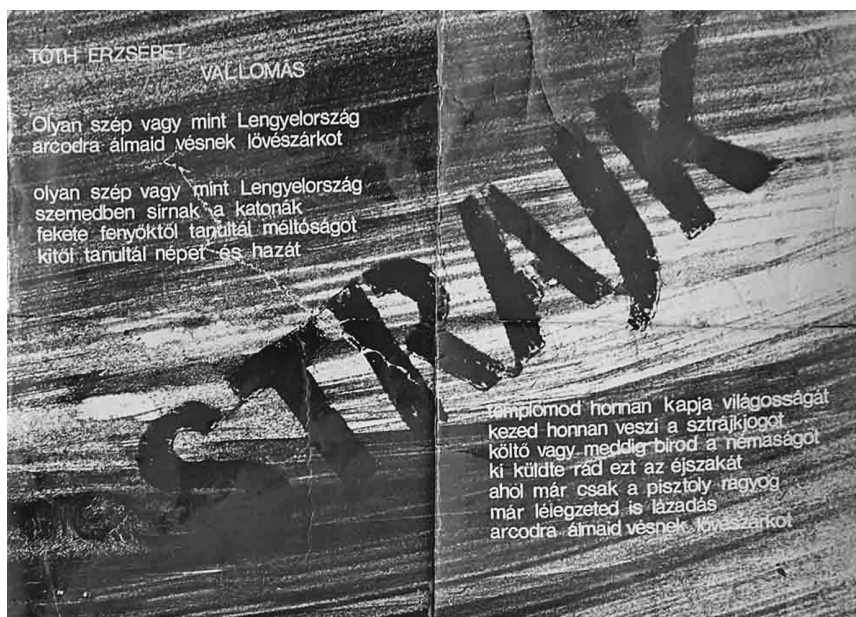
gimnazista koromban is rengeteget olvastam, kilószám hordtam haza a könyveket a könyvtárból: Dosztojevszkij, Jókai, s ki tudja, még hány szerző műveit. Sokszor kiíratam magam a drága házi orvosunkkal, hogy ne kelljen iskolába mennem, és olvashassak. Egy óriási szerelem hatására kezdtem verseket írni, éppen akkor, amikor a diplomamunkámat kellett volna összeállítanom. Ez aztán meghatározta a sorsomat: „költő leszek, vagy semmi”. Még nem tudom, sikerült-e költővé válnom – majd ötven év múlva kiderül, de én azt nem érem meg szerencsére. Életem végéig azt fogom képzelni magamról, hogy költő vagyok.

– *Kik voltak az első kedvenceid, mely klasszikus szerzők és művek hatottak rád leginkább?*

– Jól kérdezed. Kedvencek lehetnek, de egyetlen kedvenc nincs. Az igazán kedves költők viszont annyira átjárják az életemet, a lelkivilágomat, hogy már szinte életem társai. Ilyen

Szüleim fotója 1950-ből

A sokáig betiltott vers eredeti példánya, egy eredeti lengyel plakátra kasírozva

Egy mitikus plakát a régműltből

nekem József Attila. Annyiszor olvastam, hogy egyszer azon kaptam magam: szinte kívülről tudom. Előfordult, hogy beleírtam két sorát a versembe, nem direkt, hanem mert úgy tudtam, hogy azt én írtam. Egyszerűen átjárnak a mondatai a napjaimon, talán azért, mert annyira élőbeszédszerű verseket írt – nem mindig, de gyakran –, és nem múlik az időszerűsége azóta sem. Magától értetődően jut eszembe mindig: „Az én vezérem bensőmből vezérel! / Emberek, nem vadak – / elmék vagyunk! Szívünk, mig vágyat érlel, / nem kartoték-adat.” De úgy is velem van, hogy húgommal gyakran mondjuk, ha valami méltatlanság ér: „Engem vigyen föl a padlásra!” Hát nem szebb így az élet, József Attila-sorokkal mindhalálíg?

– És a kortársak közül?

– Csoóri Sándort, Orbán Ottót, Szécsi Margitot, Nagy Lászlót, Pilinszkyt, Hervay Gizellát szerettem legjobban. Óriási költők éltek akkoriban. Az élők közül hozzájuk sorolom Kiss Annát, Oravecz Imrét, Ágh Istvánt, Zalán Tibort.

Számomra Szervác József és Csajka Gábor Cyprian is nagyok. Sajnos, nagyon fiatalon meg-

haltak, de a költészetben megszűnik az idő. Ha volt egy soruk, versük, amely ma is szól hozzám, ahogy egy évszázadokkal ezelőtt élt kínai költő is szólhat, akkor ott vannak a költészet Pantheonjában...

– Nagyon szeretem egyik korai versed, amely e szavakkal indul: „Olyan szép vagy mint Lengyelország”. Kérlek, tárd fel e költeményed műhelytitkait!

– 1981 végén természetesen nagyon figyeltük a lengyelországi eseményeket, a hadiállapotot. Lengyelország különben is a kedvencünk volt, a költészete főleg: Czesław Miłosz, Zbigniew Herbert. Wisława Szymborska és Adam Zagajewski műveit csak később ismertük meg. Azt sem tudtuk még, hogy él közöttünk Budapesten egy lengyel–magyar költő, Konrad Sutarski.

„Olyan szép vagy, mint Lengyelország” – szó szerint így mondta nekem egy akkori szerelmem, persze ő is költő volt, én pedig azonnal elkezdtem írni a verset. Még a Diafilmnél dolgoztam, valaki behozott egy igazi, Lengyelországból becsempészett, sztrájkra szólító plaká-

tot, és én ráraktam a betűket az akkor már kész versből. Valóságos performanszként tekintetem erre az alkotásra, ami persze provokáció lett volna a hatalom szemében. Még úgy sem engedték közölni, hogy csak a szöveg maradt, a plakátot kivettem alóla. Tizenöt évvel később, 1997-ben jelent meg, az *Ismeretlen könnyű szívvel* című válogatott kötetemben.

– *Megleptél válaszóddal, mert azt hittem, ez az „Olyan szép vagy...” verssorod egy konkrét lengyelországi utazás élményéből fakad. Persze nem baj, hogy nem így van. A hadiállapotot követően jártál Lengyelországban? A rendszerváltás előtti évtizedekben a Te nemzedéked nagyon szeretett lengyel földön kalandozni...*

– Igen, sokan kalandoztak akkor Lengyelországban, ahogy Erdélyben is. Én nem barangoltam lengyel földön, a valóságos Varsót soha nem láttam, viszont a lengyel nép és a lengyel hazaszeretet ma is példa számomra. Ezt közvetítették a lengyel költők és filmek, a bátor sztrájkolók. A képzeletünket megperzselő Varsó és Lengyelország így nekem több lett, mint az igazi. Tehát röviden: nem jártam Lengyelországban, viszont három-négy lengyel fiatal sátrat vert a pestújhelyi udvarunkon, mert apám kedvesen megengedte nekik. Néhány napig vendégeskedtek nálunk, nem zavartak senkit. Erről jut eszembe, hogy Lisszabonban sem jártam soha, pedig az egyik verseskötetem címe: *A lisszaboni járat*. 2000-ben Év Könyve-díjat kapott. Lisszabonba Pessoa miatt vágyom, Isztambulba pedig Orhan Pamuk miatt. Az irodalom hívása nálam ilyen nagy, és ezek a hívások majd csak a halállal szűnnek meg. Ám ha a verseim megmaradnak, majd mások utaznak helyettem. A képzelet nálam meghatározóbb, mint a valóságos lehetőségek; talán ezért nem nyomorodtam meg annyira a Kádár-rendszerben, mint mások. „Bensőmben sokan élnek” – ez a Pessoa-mondat a hitvallásom, és ha az egyikük meghalna, él tovább a másik. Utaztam azért nagyon messzire, New Yorkba például többször is; egyik alkalommal az 1984-es költőfesztiválra

hívtak meg, mert abban az évben Magyarország volt a díszvendég. Csoóri Sándor, Tolnai Ottó, András Sándor és Baránszky László voltak a küldöttségünk további tagjai. Soros György vacsorát rendezett tiszteletünkre: mi az asztal egyik végén ültünk, ő pedig a túlsó végén. Később kaptam Soros-ösztöndíjat is. Pontosan tudom, hogy az 1980-ban elmondott szentendrei beszédem volt a meghívásom „részvételi díja”, ugyanis akkor nyíltan rákérdeztem Kádár szerepére az 1956-os forradalom leverésében. „Név lettem” a világszínpadon a Szabad Európa Rádió révén – egy kicsi név ugyan, de bántani már nem mertek. A rendszerváltás után valóságosan is jártam Helsinkiben és Tallinnban, mert finn és észti nyelven is megjelent válogatott kötetem. Azt az északi vidéket második hazámnak tekintem, és Tiiu Koklát, az észti fordítót nagyon megszerettem, azóta is levelezünk egymással.

– *Tatabányán születted, az alig négy évvel korábban egységesített, erősen szocreál jellegű városban. Gyerekkorod a komor, félelemmel terhes ötvenes évekre esett. Hogyan emlékszel erre? Milyen volt Tatabányán gyereknek lenni?*

– Ez a legjobb kérdés, ami rámutat életem abszurditására is. Nem tudom, milyen volt gyereknek lenni Tatabányán, mert éppen csak megszülettem, és kétéves koromban már mentünk is vissza Nyíregyházára. Húgom már ott született. Édesapám asztalos volt, de a nyíregyházi repülőtéren volt hangármester, és még ejtőernyős is. Egyik repülése alkalmával rosszul esett, és többé már nem ugorhatott. Adyt idézve: „Ugrani már: soha már.” Azután átirányították Tatabányára, az ottani repülőtérre, de hogy miért, azt csak ő tudta volna megmondani. Ezért véletlenül születtem ott, és semmiféle emlékem nincs arról az időről. Egész gyermekkorom, amikor már járni is tudtam, a nyírségi Perkedpusztán maradt, az ottani homok talán még őrzi a lábnyomom. Csodálatos volt nagymamáékkal tölteni a nyarakat, olykor részt venni a földműves munkákban, vigyázni egy szem

tehenünkre, Szegfűre, és bebarangolni a határt. Semmit nem éreztem a kor sötét hangulatából. Nyíregyházán végeztem az általános iskola első éveit, azután költöztünk Budapestre. Verseim nagyrészt ebben a gyermekkorban gyökeresnek. Tatabányáról ma már csak annyit tudok, hogy ott született Pollágh Péter, a kiváló költő, és ott jelenik meg az Új Forrás folyóirat, amelybe Jász Attila főszerkesztő több alkalommal kért tőlem verset.

– Egy időre kivonultál az irodalmi életből, s ha jól emlékszem, a vendéglátóiparban dolgoztál. Ez meglehetősen csodálkozást keltett kulturális körökben. Emlékszem, akkoriban olvastam egy riportfélést az egyik napilapban – a cikk szerzője megpróbált a döntésed mögé látni. Mi ösztönzött Téged a kivonulásra, majd pedig a visszatérésre, és milyen tapasztalatokkal gazdagodtál? E vargabetűd révén átértékelődött benned az irodalmi élet fogalma, tétje?

– Ez a „kivonulás” ma már szinte legenda, holott csak annyi történt, hogy anyám az akkori társa segítségével nyitott egy zöldségboltot, ami szintén az udvarunkon volt, mint a lengyel fiúk sátra. Segítettem neki, mert hajnalban beszerezni a nagypiacon az árut, aztán este hatig kiszolgálni a vevőket rettentően kimerítő – ezt nem tudta volna egyedül csinálni. A rendszerváltás hajnalán jártunk – emlékszem, Szűrös Mátyás híres 1989-es beszédét, a köztársaság kikiáltását még New Yorkban néztem a tévében. Hazautazásom után otthagytam a Diafilmet, és úgy tűnt, néhány évig zöldségesként dolgozom, ami földművelő őseimhez méltó foglalkozás. Ahogy Mallarmé macskája mondja a másik macskának a tetőn: „Pillanatnyilag úgy teszek, mintha macska volnék Mallarménál.” Én is úgy tettem pillanatnyilag, hogy eladó vagyok anyám üzletében. Ebből aztán jó öt-hat év lett,

Ratkó József és Szikszai Károly társaságában Nagykállón, 1980-ban

A veránkai íróttábor 2002-ben. A felső sorban: Fekete J. József, Dobozi Eszter, Alföldy Jenő, Pécsi Györgyi, Füzi László, Szabó Palócz Attila, az önkormányzat képviselője, Gion Nándor, Gálfalvi György.
Alul: Tóth Erzsébet, Pintér Lajos, Buda Ferenc

mert a zöldségbolt megszűnése után vendéglő lett ugyanott, én pedig úgy tettem, mintha felszolgáló lennék. Akkor sem lehetett verset írnom, mert az étterem addig tartott nyitva, ameddig jött vendég. Ha már senki nem jött, beültem a kocsiba, és gyakran késő éjjel száguldottam haza. Képzelted, mennyi költői véna marad így az emberben... Mindig írni akartam, nem eresztett az irodalom, de akkoriban ez mentálisan és fizikailag lehetetlen volt.

– *Kétségtelenül merész lépés volt belevágnod a zöldségkereskedői, majd a vendéglői kalandba...*

– Nemrég kaptam egy levelet a Hitel szerkesztőségétől, mert Nagy Gáspár-emlékszámot állítottak össze, és engedélyemet kérték Gáspár egy hozzám írt levelének közlésére. Megdöb-

bentem, ugyanis teljesen elfeledkeztem erről a momentumról. A levél 1990 októberében íródott, és arra reagál, hogy én – megunva a Csoóri ellen a *Nappali Hold* megírása után indított hajtóvadászatot – valami örült lépésre szántam el magam; ezt most nem részletezem, valószínűleg pillanatnyi elmezavar lehetett, de végül is nem tettem meg. Abból a levélből kiderül, hogy akkoriban már próbálkoztam állást szerezni. A Hitelnél nem volt hely. „Csoóri-val és Bíró Zolival is beszéltem állásügyedről. Sajnos itt, a Hitelben, mostanság semmi lehetőség nincs” – így Nagy Gáspár. Naná, hogy nem volt. A rendszerváltás kezdeti mámorában és tülekedésében már minden hely elkelt. Gáspár Lezsák Sándort javasolta, forduljak hozzá

állásügyben. Később Sándor segített is, az Új Magyarországhoz és a Magyar Nemzethez ő ajánlott be, de addigra már megjártam az Élet és Irodalmat.

– Valóban, 1994-től az Élet és Irodalom versrovatának szerkesztője voltál. A jelenlegi szekértáboros helyzetben ez már egészen hihetetlennek tűnik. Hogyan lettél a szerkesztőség tagja?

– Mint a mesében. Megtörtént az életemben a fordulat. Mostanában ha nem interjúkérdésekre válaszolok éppen, minden időmben az életrajzi regényemet írom, és mindenhol tízhúsz, harminc évvel ezelőtti levelekbe, dokumentumokba botlom: életem töredékeit megpróbálom összegyűjteni egy olvasható anyaggá. Így most könnyű helyzetben vagyok: előttem egy levél, Csoóri Sándortól kaptam, 1991. június 3-án írta. Még egy év sem telt el azóta, hogy

a Hitelben nem találtak nekem helyet. Az Élet és Irodalomban Szikszai Karcsi – egyik legrégebbi barátom – egész kolumnás interjút készített velem, amelyben nyugodtan beszélhettem a Csoóri-ügyről, Csurka Istvánról, a rendszer-váltás akkori helyzetéről. Csoóri azonnal reagált, levele így kezdődik: „Jó volt olvasni válszait az ÉS-ben. Szabadok és üdítően gorombák voltak. Úgy tetszik, az igazság ma ilyen elemekből gyúrható össze. Szerénytelenül azt is mondhatnám, hogy hasonlóan fogalmaztam volna én is. Már napok óta azt hittem, magamra maradtam ebben az elárult, kurva, zülledő irodalmi életben, hisz még a jobbak is örökké csak a siratófal árnyékában szédelegnek, de a maga megszólalása megvigasztalt. Tudtam, mindig is tudtam, hogy léteznie kell olyan beszédhangnak, amely az elnyálasodott »entellektüelek«

Mészáros Katalinnal a 2016-os Versmaratonon (fotó: Vadócz Dávid)

magas szintű csacsogásától elüt, amelyben elkezdhetjük a magunk legújabb, legidősebb megváltását.” Nem idézem tovább, mert a regényemben majd benne lesz.

– Miként reagáltál Csoóri e kézszerítésére?

– Gondolom, nagy örömmel nyugtáztam. Állásom viszont továbbra sem volt, güriztem tovább. 1994 nyarán megjelent a vendéglőben Szikszai Karcsi, aki időtlen idők óta az ÉS-ben dolgozott, ma is ott van, és azzal a meglepő ötlettel állt elő, hogy lenne-e kedvem az ÉS-ben dolgozni. Arra gondoltak Kovács Zoltán főszerkesztővel, lehetnék versrovatvezető. Én akkor még úgy tudtam, hogy ez a poszt Ladik Katalinéné, de Karcsi és Zoli már az utódját keresték. Azt feleltem, hogy gondolkodnom kell. Elmentem Krétára édesanyámmal, pénzünk már volt rá, és mire hazajöttem, tudtam: visszatérek az irodalomba! Abban az évben már ott voltam az ÉS évzáró buliján. 1995 márciusában pedig megkaptam a József Attila-díjat, Fodor Gábor minisztertől vettem át. Szervác József is akkor kapta meg, nagy volt az öröm.

– Otthonra találtál az ÉS szerkesztőségében?

– Furcsa helyzet alakult ki. Számomra is megdöbbentő módon az akkori barátaim, kedves költőim, Bella István, Csoóri, Ágh István, Szervác József teljesen, sőt szinte megvetéssel elutasítottak: „Hogy képzeled, hogy én küldök verset az ÉS-be? Egyáltalán hogyan kerülsz te abba a kígyófészekbe?” Ez iszonyú volt, hiszen a rendszerváltás után azt gondoltam, vége ennek a gyűlölködésnek. Holott akkor kezdődött csak igazán. Minden sérelem, sértődöttség, kiélhetetlen bánat előtört. Persze pont az én barátaim nem hiányoztak Kovácsnak, hiszen ő mindenáron Petrit, Rakovszkyt akarta látni a lapban. Ők viszont minden verskérő levelemre, ha válaszoltak egyáltalán, azt írták: nem tudnak küldeni, minden versük a Holmié. Ezt rótták fel nekem az egyik nagy hibámként később, hogy nem szereztem meg a lap számára a mérvadó költőket. Szótlatlanul néztem, hogy simán elküldik a szerkesztőség tagjai közül

Oravecz Imrét. Ez nagyon megviselt. Döbbenően ültem, megszólalni sem tudtam, hogy az egyik legnagyobb élő költővel ezt megteszik. Persze azért voltak nagy élményeim is, például Baka István nekem küldte az ÉS-be egyik utolsó, szép versét, a *November angyalához* címűt. Dobai Péter is rendszeresen küldött, például gyönyörű versét, a *Találkozást*, ezt a Vajda János ihlette verset; és egyszer Nagy Gáspár is küldött egy karácsonyi lapszámba, különös ajánlással: *Csak és kizárólag T. E.-nek*. Arra emlékszem még, hogy téged is én közöltelek először. Eszembe jut, hogy Grecsó Krisztián is hozzám hozta első verseit, Kemény István kíséretében jött. Átnéztem a verseket, ott jelent meg először. Aztán hamar áttért a prózára. És tényleg: Kemény István emlékezetes verse, az *Egy nap élet* is a rovatomban jelent meg. Ezekre büszke vagyok. Csalódtam a barátaimban, mert szerintük elárultam őket, de más állást senki nem ajánlott. Rég túléptem ezen, szerencsére nem vagyok haragtartó, talán ezért is élek még.

– Csaknem két és fél év elteltével milyen körülmények között távoztál az ÉS-től?

– 1997 elején csöngött a telefonom, Kovács Zoli hívott. Mondandójának az volt a lényege, hogy nem tudja a szemembe mondani, de el kell küldenie engem a laptól, és aznap már ne is menjek be. Valójában nem lepődtem meg, de azért képzelheted, milyen lelkiállapotba kerültem. Már nem mehettem vissza vendéglősnek, ott álltam leforrázva. Később Ladik Kati mondta, hogy tudnom kellett volna: „Az ÉS nagyon huzatos hely.” Ezt tudtam is, az első nagyobb szél kiröpített onnan.

Ma már nem mennék se az ÉS-hez, se más-hová. Egyszerűen nincs kedvem beleszólni a mai közbeszédbe. Nagyon alacsony a színvonal, és nagyon mérgezett. Mentális egészségem megóvása érdekében önkéntes karanténban vagyok. Amit írok, szépirodalmat, verset, regényt, kritikát esetleg, az megjelenik: alig várják a szerkesztőim, hogy írjak valamit. Hogy a mai fiatalok csak önmagukat olvassák, nem

érdekel. Majd elmúlik. Annak idején mi is csak önmagunkat olvastuk, de idővel megjött az eszünk. Én ma már szinte mindent elolvasok, mert érdekel, mások mit írnak. Ezen a ponton nem hagyhatom ki, hogy mondjak néhány nevet a fiatalok közül, akiket nagyon szeretek: Pollágh Péter, Nagy Zsuka, Ayhan Gökhan, Iancu Laura, Deres Kornélia.

– *Nem tartozol a személytelen hangú költők táborába: verseidben meg-megjelennek életed történései, helyszínei, például a lakóhelyed...*

– Ez érdekes kérdés, mert kevés ilyen versem van. A *Japánbirs* Őrjárat utcai kertünkhöz kapcsolható: „Minden tavasszal van három nap / amikor a meggyfák fehér habja elborítja a kertet / fáj tőle a szemem / azután túl gyorsan kerülnek földre a szirmok / az ember a szirmokon lépdél / ilyenkor mindig lassúbb gyöngébb ostobább vagyok”. *Farkas utca* című versem pedig Kolozsvarhoz kötődik: „Néha eszembe jut a farkas utca nem pontos a / kifejezés hogy eszembe jut átfut a testemen / megremegtet ilyenkor néhány percig másképpen / veszem a levegőt pedig nem emlékszem a házaira / a kútjaira a rózsáira nem laktam ott nem / láttam egyetlen tavaszát egyetlen ablakára / nem emlékszem csupán magamra emlékszem”. Ez a néhány sor pedig *Sárgahomok* című versemből van: „Nagyamám földes konyhájában talpamra ragad / a frissen felhintett sárgahomok, és viszem / szétrombolva e gyönyörű mintát / sokáig, apró talpaimon ezt szaladom tovább.”

– *Bella István nem szerette azt a megfogalmazást, hogy „született egy verse”, mert azt tartotta, hogy „a vers nem születik, hanem írják, a verset írni kell.” Te mit gondolsz erről?*

– Bella István! Látod, ilyen nagy költőt is kihagytam a kedvenceim felsorolásakor. Óriási költészetben élünk. Ebben a konkrét kérdésben viszont vitatkozom vele. A „versmag” valahogy megtörténik, akárhol. Legritkábban az íróasztalnál. Sokszor megálmodok néhány sort. Azt hiszem, ezek a legjobb soraim, sajnos, reggelre többnyire elfelejtem őket. Ám néha megmarad-

nak, és akkor bármilyen cetlire, legtöbbször borítékok hátlapjára leírom. Elindul a vers, vagy a vers közepe. Ezt nekem valaki diktálja. Ezután viszont meg kell írni, kétségtelenül. Sokszor hónapokig dolgozom egy versen, még ha csak néhány soros is. Persze, dolgozni kell, mert a költészetnek ez a mesterségbeli része – de ehhez valakinek diktálnia kell.

– *Kérlek, végezetül avass be minket néhány műhelytitkodba! Számítógépbe írod a verseidet, vagy hagyományosan papírra, tollal?*

– A vers alapját azonnal le kell írnom, persze kézzel. Sokszor szinte transzban vagyok, nincs is időm a számítógépet bekapcsolni. Mire a géphez ülök, már van elképzelésem, hiszen a lediktált anyagot másolom át. A vers megadja a maga hangulatát, ha ez nincs meg, abba hagyom. Pontosan érzem, mikor kap el a vers „isteni” dimenziója, akkor érdemes továbbírni.

– *Van állandó versíró napszakod, órád?*

– Nincs. De a már elkezdett verseimet, amelyek már „megtörténtek” velem, általában reggel írom be a gépbe, az a legtisztább idő. Még szinte álom, még semmi köze a napomhoz, és szállhatok, mint a madár.

– *Amikor írsz, csendnek kell lennie, vagy háttérzene szól?*

– Általában tavasztól őszig madárcsicsergés jön be az ablakon, ez az egyetlen hang, ami nem zavar. A zene kizárva. A zenéhez nekem teljes odafigyelés kell, a verseimben általában gondolatritmus van – ha azt nem kapom el, akkor nem sok sikert jósolok annak a versnek.

Zsille Gábor

Zsille Gábor
(1972, Budapest)
költő, műfordító, szerkesztő,
József Attila-díjas